

UNIDADE 13. A ESPAÑA ACTUAL

O PROCESO DE TRANSICIÓN Á DEMOCRACIA, LOGROS E LIMITACIÓNS.

(3ª AVALIACIÓN, 3ª QUINCENA)

INDICE

0. INTRODUCCIÓN

1. A TRANSICIÓN POLÍTICA (1975-1978)

1.1. As forzas políticas en escena.....	2
1.2. As forzas de oposición.....	3
1.3. A reinstauración da monarquía: Xoán Carlos I.....	4
1.4. O goberno de Arias Navarro. (novembro 1975-xullo 1976).....	5
1.5. O goberno de Suárez: inicio das reformas.....	7
- Lei de Reforma Política (LRP):	
- Legalización do PCE	
1.6. As primeiras eleccións democráticas. 1977.....	10
- Partidos de esquerdas	
- Partidos de dereitas	
- Partidos de centro	
- Partidos nacionalistas	

2. A CONSTITUCIÓN DE 1978.....11

3. O PROCESO AUTONÓMICO E O ESTATUTO DE AUTONOMÍA DE GALICIA

3.1. A creación de preautonomías.....	14
3.2. As autonomías históricas: Cataluña, País Vasco e Galicia	
3.3. Os Estatutos de Autonomía.....	15
3.4. O Estatuto de Autonomía de Galicia.....	16

4. CRISE ECONÓMICA E PACTOS DA MONCLOA.....20

4.1. Causas da crise.....	21
- Externas	
- Internas	

A. Factores políticos.....	22
B. Transición económica	
C. Herdanza do franquismo	

5. OS PACTOS DA MONCLOA. 1977..... 23

0. INTRODUCCIÓN

Tras a morte do ditador, as Leis Fundamentais prevían a continuación do réxime franquista transformado nunha monarquía non democrática. Juan Carlos I foi proclamado rei nun contexto político de incerteza. Iniciábase un complexo proceso de transición política que levaría da ditadura a un sistema democrático. Este proceso de transición tivo características singulares das que cabe destacar a escasa violencia.

A reforma política impulsada pola oposición moderada e polos sectores aperturistas do franquismo, foi a vía elixida para a democratización do país.

Neste proceso promulgouse a Constitución de 1978, que segue vixente na actualidade e mediante a que se estableceu un sistema de monarquía constitucional.

A transición desenvolveuse entre 1975, coa subida ao trono do rei Juan Carlos I e 1982, coa chega ao poder do Partido Socialista Obrero Español (PSOE). Os logros fundamentais foron: A Lei para a Reforma Política, a Constitución de 1978 e os Estatutos de Autonomía.

Durante este período España deu un enorme paso modernizador na súa estrutura política e económica e conseguiu consolidar o Estado de Benestar propio dos países industrializados, que estudaremos na unidade seguinte.

As singularidades deste proceso poden resumirse así:

- Foi un cambio baseado no consenso entre os elementos reformistas procedentes do franquismo e as forzas de oposición máis representativas (PCE, PSOE, CC.OO ...) inspirado no modelo democrático vixente nos países da CEE e tratando de evitar os enfrontamentos que no pasado conduciran á Guerra Civil. Desenvolveuse gradualmente e transformou as institucións franquistas ata facelas desaparecer, evitando a ruptura xurídica

O proceso estivo precedido dos profundos cambios vividos pola sociedade española nos anos sesenta: desenvolvemento económico, coa importancia da industria e os servizos, o aumento polo tanto, das clases medias e unha apertura ao exterior. O cambio socioeconómico fixo inevitable o cambio político que homologou a España co resto dos países desenvolvidos.

1. A TRANSICIÓN POLÍTICA (1975-1978)

1.1. As forzas políticas en escena

Entre os anos 1969 e 1975 o réxime franquista entrou nun proceso de descomposición.

Dentro das forzas franquistas houbo un aumento das tensións entre os partidarios do aperturismo e os inmovilistas. Estes estaban agrupados arredor do ditador e pensaban que coa Lei Orgánica do 1966 e a

proclamación do príncipe Juan Carlos como sucesor chegárase ao máximo de concesións. Foron chamados “o búnker” Contaban co apoio de gran parte dos altos mandos do exército. Pero nun réxime tan personalista o deterioro de Franco era motivo de crise. O *bunker* pretendía continuar co franquismo sen Franco. O líder deste grupo era o almirante Carrero Blanco, nomeado por Franco como xefe de goberno en xuño de 1973 e destinado a garantir a continuidade do sistema. Pero en decembro deste mesmo ano morreu vítima dun atentado de ETA. En 1974 formou goberno Arias

Madrid, 20 de novembro de 1975. Carmen Polo e a súa filla, a marquesa de Villaverde asisten á misa *córpore insepulto* por Francisco Franco.

Navarro e nun discurso ante as Cortes lanzou un programa “aperturista” coñecido co nome de “*espírito do 12 de febreiro*”, concretado nun Estatuto de Asociacións Políticas, que foi rexeitado polas forzas democráticas, e mesmo por sectores

reformistas do réxime, polas súas limitacións. Provocou a irritación dos intransixentes do búnker, preocupados polas repercusións da “*revolución dos caraveis*” que rematara coa ditadura de Portugal en abril de 1974.

Ao morrer Franco, as diferenzas entre o *bunker* (inmobilistas) organizado ao redor de figuras como Blas Piñar, e os “reformistas” agudizáronse.. Entre os “reformistas” había políticos veteranos da ditadura que estaban convencidos da necesidade dun cambio, como Fraga ou Areilza, e homes novos que non viviran a guerra civil e que ían desempeñar un papel fundamental na transición. Adolfo Suárez será a figura crave neste grupo.

1. 2. As forzas de oposición

As forzas da dereita liberal eran moi débiles e agrupábanse ao redor de figuras como Ruíz Gimenez ou os partidarios de Juan de Borbón, pai do monarca.

Entre as forzas nacionalistas hai que destacar a aparición dunha nova forza hexemónica en Cataluña, Convergència Democràtica de Catalunya dirixida por Jordi Pujol. No País Vasco, o Partido Nacionalista Vasco será a forza maioritaria. Teoricamente contrario ao terrorismo, na práctica non se enfrontaba coas accións dun ETA cada vez máis activa.

Entre as forzas de esquerda sobresaía o Partido Comunista de España, dirixido por Santiago Carrillo, e, sen dúbida, o partido máis organizado e activo ao acabar a ditadura.

O PSOE celebrara un Congreso en Suresnes (Francia) en 1974 no que un novo grupo dirixente organizado ao redor de Felipe González e Alfonso Guerra chegara ao poder. O Partido Socialista Popular de Enrique Tierno Galván era outra forza de esquerda que terminou finalmente por unirse ao PSOE.

A hexemonía comunista tamén se reflectía no mundo sindical. Comisións Obreiras era o sindicato máis poderoso, mentres que a UXT comezaba a reorganizarse. A histórica CNT converteuse nunha forza meramente simbólica.

As forzas antifranquistas que operaban desde o exterior agrupáronse en dous organismos: A Junta Democrática, creada en París (xullo de 1974), na que os grupos principais eran o PCE, PTE (*Partido del Trabajo de España*), PSP (*Partido Socialista Popular*) e o sindicato CC.OO (*Comisiones Obreras*) e a Plataforma de Convergencia Democrática (xuño de 1975), na que se agruparon o PSOE, varios partidos socialdemócratas e democristiáns, e algúns grupos de extrema esquerda: ORT (*Organización Revolucionaria de Trabajadores*) e MCE (*Movimiento Comunista de España*).

Reunión da Platajunta

Os dous organismos agrupaban a obreiros, estudantes e membros da burguesía favorables ao cambio democrático. Nos seus programas tiñan os seguintes puntos básicos: amnistía política, liberdade de asociación política e convocatoria de eleccións para Cortes Constituíntes. Agrupáronse logo da morte de Franco en: Coordinación Democrática ou *Platajunta* presentando unha fronte unida que propugnou a **ruptura democrática**, é dicir, un proceso constituínte que, a través dun goberno provisional e unha eleccións xerais, puxera as bases dunha democracia plena. A resposta represiva culminou cos incidentes de Vitoria, en marzo de 1976, cando cinco traballadores morreron a mans da policía.

1.3. A reinstauración da monarquía: Xoán Carlos I

Á morte de Franco, e de acordo coa Lei de Sucesión franquista, as Cortes proclamaron rei a Xoán Carlos como garantía da continuidade do franquismo e das súas institucións

Juramento do Rei Juan Carlos ante as Cortes franquistas.1975

Formalmente, Xoán Carlos I asumía case os mesmos poderes que tivera Franco. Na primeira mensaxe da Coroa, Xoán Carlos I exalta a figura de Franco e os “principios do Movemento”, pero fixo algunha leve alusión á renovación, sen falar claramente de democracia:

«Como rei de España, título que me confiren a tradición histórica, as Leis Fundamentais do Reino e o mandato lexítimo dos españois, hónrome en dirixirvos a primeira mensaxe da Coroa (...). Unha figura excepcional entra na historia. O nome de Francisco Franco será xa un fito do acontecer español (...). Con respecto e gratitude quero recordar a figura de quen durante tantos anos asumiu a pesada responsabilidade de conducir a gobernación do Estado...»

«... A Patria é unha empresa colectiva que a todos compete (...). Insistamos na construción dunha orde xusta, unha orde onde tanto a actividade pública como a privada estean baixo a salvagarda xurisdiccional. Unha orde xusta, igual para todos, permite recoñecer dentro da unidade do Reino e do Estado as peculiaridades rexionais, como expresión da diversidade dos pobos que constitúen a sagrada realidade de España. O Rei quere selo de todos a un tempo e de cada un na súa cultura, na súa historia e na súa tradición.»

1.4. O goberno de Arias Navarro. (novembro 1975-xullo 1976)

Os primeiros momentos da monarquía de Juan Carlos I estiveron caracterizados pola indefinición. Á monarquía cabíanlle tres opcións básicas: permanencia nun franquismo atenuado, reformismo constituínte e ruptura constituínte.

Inicialmente optou polo continuísmo, mantendo a Arias Navarro na presidencia do goberno (xunto a outros franquistas, como Fraga) quen presidira o executivo na fase final da ditadura (1974) nun intento de unir a aperturistas e inmovilistas. Cando Arias Navarro presentou o seu programa de goberno ante as Cortes, fíxose evidente que apostaba polo continuísmo franquista. A súa proposta era unha reprodución do “*espíritu del 12 de febrero*”. Eran leis moi restrictivas sobre o dereito de reunión e de asociación, que non contemplaba a existencia de partidos políticos.

O “búnker” estaba preocupado pola repercusión da revolución dos caraveis que rematara coa ditadura en Portugal, en abril de 1974.

Manifestación pro amnistía. Barcelona 1976 (Armengol)

Ante a escaseza das reformas os ministros aperturistas saíron do goberno e demostrouse a incapacidade do franquismo de democratizarse.

Neste tempo fíxose público o conflito coa Igrexa, no que parte da xerarquía eclesiástica encabezada polo

cardenal Tarancón, viña criticando ao réxime por falta de liberdades, perdendo este un dos seus apoios máis firmes, incrementouse a conflitividade social, a causa do deterioro da economía motivada pola crise do petróleo de 1973 e por último, aumentaron as accións terroristas. Este primeiro goberno fracasou, en parte pola acelerada descomposición de todos os aparatos franquistas e en parte pola acción decidida da oposición manifestada en contundentes mobilizacións de masas. Unha onda de folgas estendeuse polo país en xaneiro de 1976.

Ese mesmo mes de marzo, toda a oposición agrupouse na Coordinación Democrática o que reforzou as protestas contra o inmovilismo do goberno de Arias Navarro. Finalmente, o rei, que non disimulara o seu descontento co labor do executivo, destituíu a Arias Navarro en xullo de 1976.

Barcelona, 11 de setembro de 1976.
Celebración da 1ª Diada

Política exterior

En 1975, cando Juan Carlos asumiu xa a xefatura do estado, Marrocos lanzou a “marcha verde” sobre a colonia española do Sahara, e despois dunhas breves negociacións, asinou o *Pacto de Madrid* polo que España entregou o Sahara a Marrocos e Mauritania, en contra das promesas de autodeterminación feitas anteriormente aos saharauis.

1.5. O goberno de Suárez: inicio das reformas

A tensa situación do país polarizou as posturas dentro da clase política procedentes do franquismo. Os inmovilistas so aceptaban a continuidade do réxime e a represión policial a vez que estimulaban a acción dos grupos paramilitares para calar á oposición.

Os reformistas, ante a incapacidade do goberno de Arias Navarro, esforzáronse por desprazar do goberno aos inmovilistas co visto bo da monarquía. O seu proxecto de cambio pretendía promover unha reforma progresiva do sistema político a partir da evolución das leis e das institucións franquistas.

En 1976 os sectores máis lúcidos do franquismo, Torcuato Fernández Miranda, presidente das Cortes, manobrou para impoñer como sucesor a Adolfo Suárez.

A elección de Adolfo Suárez sorprendeu e decepcionou a gran parte do país: da terna proposta polo Consello do Reino ao Rei, era o menos coñecido, pero sobre todo porque procedía do aparato falanxista, pero Suárez, que carecía de apoios sociais, aceptou pilotar desde o goberno a transición á democracia. Era preciso anular a resistencia dos inmovilistas nas institucións do Estado e atraer ao seu proxecto á oposición democrática. Iniciou contactos coas forzas democráticas e fixo público un programa democratizador que incluía:

Madrid, 5 de xullo de 1976. Adolfo Suárez xura o seu cargo en presenza do rei Juan Carlos no pazo da Zarzuela,

Recoñecemento de que a soberanía residía no pobo: promesa da convocatoria de eleccións, amnistía para os presos políticos, tolerancia coa liberdade de expresión, negociacións para legalizar sindicatos e partidos, renuncia de privilexios da Coroa (por exemplo, a presentación de bispos) e conversas discretas e por separado coas diferentes forzas de oposición (excepto a extrema esquerda). En setembro de 1976, Suárez nomeou ao tenente xeral Gutiérrez Mellado vicepresidente do goberno. Gutiérrez Mellado foi unha figura crave para controlar o perigo golpista no Exército.

A principal obra do primeiro goberno de Suárez foi a elaboración e aprobación **da Lei de Reforma Política (LRP)**:

Proclamaba o carácter democrático do Estado español, baseado na soberanía nacional, e recoñecía os dereitos fundamentais das persoas

Definía a nova estrutura das Cortes, que serían bicamerais e elixidas por sufraxio universal, con preponderancia do Congreso sobre o Senado

Por último, a lei facultaba ao Rei para consultar directamente ao pobo en calquera cuestión de interese nacional.

A Lei para a Reforma Política. 1976

Art. 1. 1) A democracia, no Estado español, baséase na supremacía da lei, expresión da vontade soberana do pobo. Os dereitos fundamentais das persoas son inviolables e vinculan a todos os órganos do Estado. 2) A potestade de elaborar e aprobar as leis reside nas Cortes. O Rei sanciona e promulga as leis.

Art. 2. 1) As Cortes compóñense do Congreso de Deputados e do Senado.

2) Os deputados do Congreso serán elixidos por sufraxio universal, directo e secreto dos españois maiores de idade. 3) Os senadores serán elixidos en representación das entidades territoriais. O Rei poderá designar cada lexislatura senadores en número non superior á quinta parte dos elixidos.

Art. 5. O Rei poderá someter directamente ao pobo unha opción política de interese nacional, sexa ou non de carácter constitucional, para que decida mediante referendo, e os resultados imponse a todos os órganos do Goberno.

DISPOSICIÓNS

Primeira. O Goberno regulará as primeiras eleccións a Cortes para constituír: un Congreso de 350 deputados e elixir 207 senadores a razón de catro por provincia e un máis por cada provincia insular, dous por Ceuta e dous por Melilla. (...) As eleccións ó Congreso inspiraranse en criterios de representación proporcional conforme ás bases seguintes: 1. Aplicaranse principios correctores para evitar a excesiva fragmentación da Cámara. 2. A circunscrición electoral será a provincia. (...)

DISPOSICIÓN FINAL

A presente Lei terá rango de Lei Fundamental.

Dado en Madrid a 24 de novembro de 1976.
El Presidente de Gobierno Adolfo Suárez González

O principal problema da LRP era a súa aprobación polas Cortes franquistas, tendo en conta que propoñía o seu propio dismantelamento e o establecemento dunhas novas Cortes bicamerais.

Grazas á habilidade de Torcuato Fernández Miranda e ao apoio do rei a lei foi aprobada nas Cortes mediante negociacións subterráneas do goberno co moitos dos procuradores franquistas, aos que se lles garantiu que poderían manter o seu status económico e social, que non se lles pedirían responsabilidades políticas e que non se legalizaría ao Partido Comunista.

A Lei foi ratificada, en referendo, polo pobo español (algo imprescindible que supuña unha modificación das Leis Fundamentais) o 15 de decembro de 1976 e aprobada polo 81% dos votantes. Os franquistas e a oposición propugnaron a abstención que foi dun 22,3% e un 2,6% de votos “non”.

Houbo un 77.7% de participación, A oposición, que nun principio desconfiara de Suárez, pasou a aceptar o inevitable: o fin do franquismo non se realizaría mediante o que denominaban a ruptura democrática.

O problema máis grave co que tivo que enfrontarse a reforma foi a oposición fanática dos *ultras*, que realizaron atentados como a *matanza de Atocha* en xaneiro de 1977, que custou a vida a cinco avogados laboristas e o comportamento do exército.

Este era un dos poderes fácticos do Estado e maioritariamente franquista: Suárez negociou cos dirixentes militares a súa neutralidade no proceso de reformas, a cambio da promesa de que non legalizaría ao Partido Comunista. Ao longo de 1977 leváronse a cabo unha serie de medidas que eran as “condicións mínimas” esixidas polos grupos da oposición desde

tempo atrás e que completaron a reforma.

Desmanteláronse as institucións do franquismo: Tribunal de Orden Público (TOP), Secretaría General del Movimiento, recoñeceuse o dereito de folga e legalizáronse os sindicatos; Concedeuse a primeira amnistía política e legalizáronse os partidos políticos, destacando a do Partido Comunista.

Legalización do PCE

O PCE, convertido pola propaganda franquista desde a Guerra Civil na encarnación de todos os males, foi o partido máis importante da oposición durante toda a etapa franquista. Despois da morte de Franco, o seu máximo dirixente Santiago Carrillo, lanzou mensaxes moderadas favorables ao consenso. En 1976 Carrillo entrou clandestinamente en España. Foi detido en Madrid, pero foi posto en liberdade sen cargos. A democracia non era posible sen a legalización de todos os partidos políticos.

A manifestación, pacífica e ordenada, durante o enterro dos avogados laboristas asasinados en xaneiro de 1977 por elementos da extrema dereita aumentou as simpatías cara o PCE, diminuindo o temor a unha volta ás vinganzas entre a esquerda e a dereita.

Suárez aproveitou a Semana Santa de 1977 para decidir a legalización do PCE: os militares sentíronse enganados. Pero non se produciu o temido golpe de Estado, mostrando un cambio nas forzas armadas.

A legalización do PCE, dous meses antes das eleccións xerais a Cortes constituíntes, foi a primeira decisión importante que se tomou en España desde a Guerra Civil sen contar coa opinión dos altos mandos do Exército. Despois dunha entrevista entre Suárez e Carrillo o PCE aceptou publicamente a Monarquía parlamentaria e a bandeira monárquica (bicolor).

1.6. As primeiras eleccións democráticas. 1977

As eleccións constituíntes de 1977 caracterizáronse pola fragmentación política.

- Partidos de esquerda:

Os «históricos», o PCE e o PSOE, non tiñan máis de 10.000 militantes en 1976. Xunto a eles existían pequenas organizacións moi activas, PTE, MCE e ORT. No ámbito do socialismo o PSP encabezado polo prestixioso profesor Tierno Galván e outros partidos rexionais (PSC, PSPV,...) que acabarían, o mesmo que o PSP, integrándose máis adiante no PSOE

- Partidos de dereitas:

A dereita tiña o problema de que os distintos partidos non eran máis que pequenas agrupacións aglutinadas por persoeiros do réxime franquista:

Alianza Popular formouse en 1976, en torno a Fraga Iribarne, cunha ideoloxía dereitista.

Na extrema dereita o partido ultra máis importante estaba liderado por Blas Piñar: Fuerza Nueva

- Partidos de centro:

Os distintos grupos situados arredor do centro político —socialdemócratas, liberais e demócrata-cristiáns—, e que en grande medida procedían dos sectores máis aperturistas do franquismo, aliáronse na UCD (Unión de Centro Democrático), coalición electoral liderada polo presidente do Goberno, Adolfo Suárez.

A UCD foi un partido creado desde o poder ao que se afiliaron a maioría dos cargos públicos franquistas (gobernadores civís, alcaldes, etc.)

Carteis das eleccións de 1977

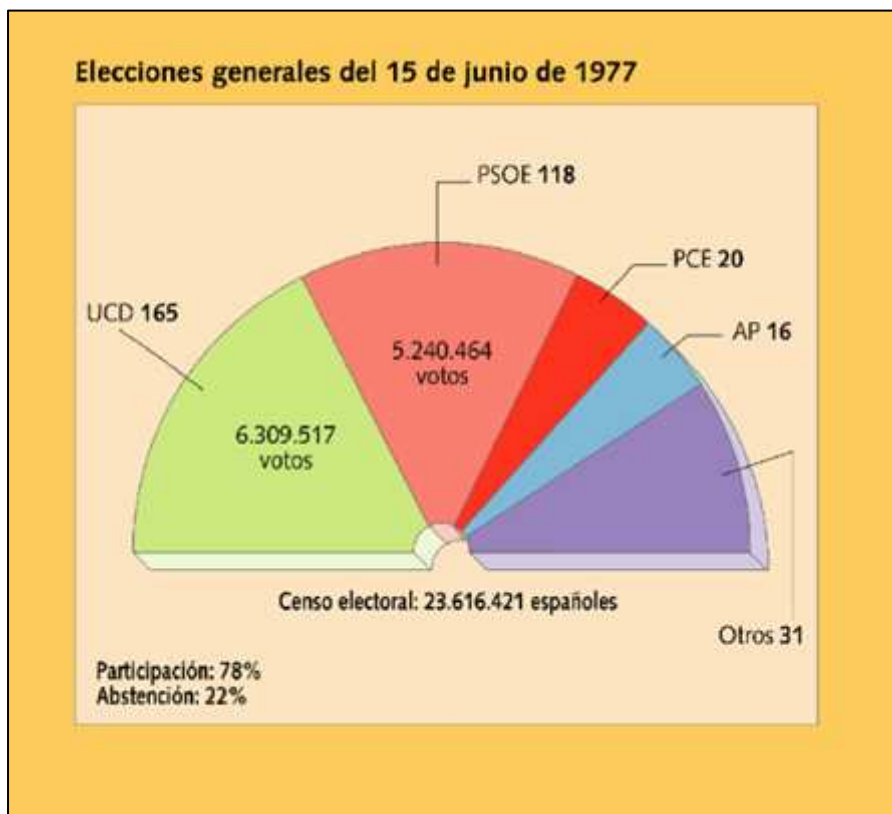
- Partidos nacionalistas:

No País Vasco presentouse o histórico PNV e formouse, primeiro como coalición, un partido nacionalista de esquerdas, *Euskadiko Ezquerria* (EE)

En Cataluña os nacionalistas de centro-dereita agrupáronse en dúas formacións: *Pacte Democràtic per Catalunya* (PDC) liderado por Jordi Pujol e o partido democristián *Unió Democràtica* (UDC) xa existente na Segunda República. A esquerda nacionalista estivo representada por *Esquerra Republicana* (ERC), cunha implantación moito menor que durante a República.

Os Partidos nacionalistas galegos (UPG-ANPG constituídos en Bloque Nacional-Popular Galego, e PSG —Partido Socialista Galego—) non obtiveron representación parlamentaria.

A lei electoral favoreceu aos partidos maioritarios. Os electores rexeitaron as posicións extremas, tanto na esquerda (o PCE só obtivo o 9% dos votos) como na dereita (AP só conseguiu o 8%). Foi o triunfo da posicións centristas e da esquerda moderada (UCD e PSOE). Os votantes castigaron aos políticos franquistas (Fraga) ou que asociaban

coa guerra (Carrillo) e favoreceron a políticos novos (Suárez, Felipe González).

As eleccións xerais celebráronse o 15 de xuño de 1977. A xornada electoral transcorreu con absoluta normalidade e unha alta participación. A UCD conseguiu 166 deputados, e o PSOE en segundo lugar con 118 deputados. Aínda que non contaba con maioría absoluta no Congreso, composto por 350 deputados, Adolfo Suárez constituíu **o primeiro goberno democrático** de España despois da Guerra Civil.

Debido á ausencia dunha maioría absoluta, Suárez tivo que contar con outros partidos para conseguir aprobar as medidas propostas polo goberno da UCD. Abriuse unha etapa de negociacións e pactos que permitiu que as Cortes aprobasen case por unanimidade o plan de saneamento económico negociado polo ministro de Economía, Fuentes Quintana, coas forzas políticas e sindicais, coñecido como Pactos da Moncloa, polo que os traballadores aceptaban a moderación salarial a cambio dunha serie de contrapartidas como o inicio da reforma fiscal ou a extensión das prestacións da Seguridade Social.

Tamén se decretou a amnistía total que daría paso á excarceración dos presos políticos non afectados por delitos de sangue e que permitiu o regreso de políticos exiliados.

Déronse os primeiros pasos para establecer un réxime autonómico mediante o estatuto de preautonomía ou autonomía provisional e celebráronse tamén eleccións sindicais que evidenciaron a forza de CC.OO e UGT.

2. A CONSTITUCIÓN DE 1978

As Cortes elixidas o 15 de xuño de 1977 non tiñan formalmente o carácter de constituíntes per impúxose a opinión de que a súa primeira tarefa debía ser a elaboración dunha Constitución democrática. Para a súa redacción elixiuse unha ponencia formada por deputados de todos os partidos que tiñan representación nas Cortes. Estivo integrada por sete membros dos que tres lle corresponderon á UCD,

dous ao PSOE (que cedeu un dos seus postos á «minoría catalana»), un a AP e outro ao PCE.

Os acordos foron establecidos despois de múltiples negociacións privadas entre os poñentes e os líderes dos partidos. A aceptación da Monarquía por parte dos partidos de esquerdas e do termo *nacionalidades* polos de dereitas foron as dúas cuestións que crearon maiores problemas entre os participantes da redacción.

Fotografía de 1978 dos chamados *pais da Constitución Española*. Miquel Roca por Minoría Catalana, Fraga por Alianza Popular, Gregorio Peces-Barba polo PSOE, Jordi Solé-Tura polo PCE; Miguel Herrero de Miñón, Pedro Pérez Llorca e Gabriel Cisneros por UCD.

A elaboración da Constitución iniciou a chamada política de consenso que consistiu en resolver as cuestións claves para a construción da democracia e os problemas que se presentaban mediante a negociación e o acordo entre os principais partidos. Por vez primeira a redacción dunha Carta Magna non respondía a imposición dun só partido,

senón á negociación entre os máis importantes.

O texto recibiu a aprobación das Cámaras o 31 de outubro de 1978, coa abstención da minoría nacionalista vasca (que fora excluída da comisión que o elaborara)

Sometido a referendo o 6 decembro de 1978, foi aprobado cun 87,87% de votos favorables, cunha participación baixa (69%) e con maioría de votos negativos en Biscaia e Guipúscoa.

Pódense destacar as seguintes características:

- Definición do Estado como democrático e social de dereito, organizado como monarquía parlamentaria, na que a Coroa ten basicamente funcións representativas e na que o exército queda sometido ao poder civil.

«*Estado social e democrático de dereito*»

- Democrático: porque reconece a soberanía popular, a participación política dos cidadáns e a subordinación de todos os poderes á Constitución e á vontade popular.

- Social: definición imprecisa que non se traduce en normas xurídicas imperativas, senón nunha simple declaracións de principios que deben orientar a acción dos poderes públicos para facilitar o benestar: educación, vivenda, sanidade, traballo

- Separación da Igrexa e Estado, aínda que hai unha mención á Igrexa católica (que non figuraba na Constitución republicana de 1931). O texto fixa polo tanto o carácter non confesional do Estado.
- Recoñecemento das peculiaridades rexionais e do dereito de autonomía (art.2 e Título VIII)
- Ampla declaración de dereitos fundamentais e liberdades civís e políticas que inclúen o dereito á folga e á libre sindicación; aboliu a pena de morte e facilitou a legalización do divorcio.
- Declaración dos principios rectores da política social e económica, recoñecendo a liberdade de mercado, prevé a posibilidade de planificación económica coa intervención do Estado na propiedade por motivos de interese público.
- O exército aparece mencionado no título preliminar, asignándosele a misión de *“garantir a soberanía e independencia de España, defender a súa integridade territorial e o ordenamento constitucional”*.

Cartel de propaganda sobre o Referendo

A Constitución ten un carácter progresista, aínda que presenta certa ambigüidade e eclecticismo, produto do consenso, que permite que o seu desenvolvemento lexislativo fora asumido tanto pola esquerda como pola dereita democrática.

Rixidez e dificultade para a súa reforma: esixe 2/3 de votos favorables en ambas cámaras e ser ratificada a reforma e referendo.

Constitución de 1978

Art. 1.1. España constitúese nun Estado social e democrático de Dereito, que propugna como valores superiores do seu ordenamento xurídico a liberdade, a xustiza, a igualdade e o pluralismo político

Art. 1.2. A soberanía nacional reside no pobo español, do que emanan os poderes do Estado.

(Monarquía parlamentaria)

Art. 56. O Rei é o xefe do Estado, símbolo da súa unidade e permanencia, arbitra e modera o funcionamento regular das institucións, asume a máis alta representación do Estado Español nas relacións internacionais. A persoa do Rei é inviolable e non está suxeita a responsabilidade.

(Estado unitario con autonomías)

Art. 2. A Constitución fundaméntase na indisoluble unidade da nación española, patria común e indivisible de todos os españois, e recoñece e garante o dereito á autonomía das nacionalidades e rexións que a integran e a solidariedade entre todas elas.

(«Estado das autonomías»)

Art. 137. O Estado organízase territorialmente en municipios, en provincias e nas Comunidades Autónomas que se constitúan. Todas esas entidades gozan de autonomía para a xestión dos seus respectivos intereses.

Art. 138. O Estado garante a realización efectiva do principio de solidariedade consagrado no artigo 2 da Constitución, velando polo establecemento dun equilibrio económico adecuado e xusto entre as diversas partes do territorio español, e atendendo en particular ás circunstancias do feito insular.

As diferenzas entre os estatutos das distintas Comunidades Autónomas non poderán implicar, en ningún caso, privilexios económicos ou sociais.

Art. 143: As provincias limítrofes con características históricas, culturais e económicas comúns, os territorios insulares e as provincias con entidade rexional histórica poderán acceder ao seu autogoberno. Desde a organización do Estado liberal no século XIX, que plasmara a división do territorio en provincias (1833) nunca antes se tiña producido unha modificación político-territorial tan profunda.

(Dereitos, deberes e liberdades)

Enumeración detallada dos dereitos individuais dos españois; aboliu a pena de morte e facilitou a legalización do divorcio

Deber de contribuír aos gastos do Estado segundo a capacidade de cada un, e á defensa
liberdade de expresión, reunión, asociación, manifestación, folga, petición, participación...

Reformas dos gobernos da UCD

Aprobada a Constitución, comezaron os primeiros enfrontamentos importantes entre o goberno e a oposición: a causa foi a negativa do Goberno a convocar eleccións municipais, temendo a vitoria da esquerda (o recordo das eleccións do 12 de abril de 1931 estivo presente na decisión do executivo)

Suárez decidiu convocar antes as eleccións xerais, tentando evitar o efecto multiplicador dos votos se nas municipais gañaba a esquerda

As eleccións mantiveron en liñas xerais as tendencias de voto manifestadas en 1977, e non supuxeron o reforzamento de UCD, como pensara Suárez, nin o triunfo dos socialistas, como previran os líderes do PSOE. Excepto no País Vasco e Cataluña, onde tiñan unha presenza importante os partidos nacionalistas, consolidáronse no Estado dúas grandes forzas políticas: unha de centro-dereita (UCD) e outra de centro-esquerda (PSOE).

3. O PROCESO AUTONÓMICO E O ESTATUTO DE AUTONOMÍA DE GALICIA.

No seu título VIII a Constitución de 1978 tratou de abordar un dos problemas históricos do noso país: axuntar a unidade do Estado coa diversidade de rexións e nacionalidades que o compón.

Establecéronse as canles legais para que os territorios que o desexasen e que cumprisen unha serie de requisitos puidesen constituírse en Comunidades autónomas. As Comunidades Autónomas que se constituísen terían un Estatuto de Autonomía no que se recollerían as competencias que asumían. Os Estatutos de Autonomía deben ser aprobados polas Cortes Xerais.

O proceso tivo dúas etapas diferenciadas:

- A primeira foi á das preautonomías, é dicir, a concesión dunha autonomía provisional a rexións que o solicitaran.
- A segunda empréndese desde que a Constitución regula o réxime autonómico..

3.1. A creación de preautonomías

A UCD pretendía unha fórmula para dar resposta de maneira inmediata ás reivindicacións nacionalistas con maior apoio social (Cataluña e País Vasco). Por iso se recolleu un artigo (o 151) específico para as chamadas «nacionalidades históricas»; é dicir, aquelas nas que xa se tivese aprobado con anterioridade —na época republicana— un Estatuto de Autonomía; por esta razón Galicia puido incorporarse a este grupo.

3.2. As autonomías históricas: Cataluña, País Vasco e Galicia

Cataluña: a reivindicación autonomista era asumida de maneira case unánime pola poboación; no exilio mantívose, desde que finalizara a guerra, unha Generalitat

herdeira da lexitimidade republicana. O conxunto de forzas democráticas estiveron dacordo en restaurar as institucións autonómicas. Cando se aprobou Constitución xa estaba consensuado o texto do novo Estatuto de Autonomía que se aprobou rapidamente (ao tempo que o vasco, en decembro de 1979).

En 1977 regresou o antigo dirixente republicano Josep Tarradellas, presidente da Generalitat no exilio.

País Vasco: O nacionalismo vasco experimentou un crecemento importante nos anos finais do franquismo como reacción á brutalidade da represión. Ao igual que en Cataluña, estableceuse un goberno pre-autonómico —nunca aceptado polos partidarios da violencia pero si polo Goberno vasco no exilio integrado polo PNV e PSOE— e comezou a elaborarse un Estatuto de Autonomía, ao mesmo tempo que se redactaba a Constitución española. Formouse un Consello General Vasco en marzo de 1978 e o Estatuto foi aprobado en decembro de 1979.

Galicia: Aquí a UCD intentou aplicar a tendencia restrictiva que predominaba entre os seus afiliados. Antes da transición democrática a autonomía era unha reivindicación bastante minoritaria.

Creouse unha Xunta de Galicia provisional en marzo de 1978.

Desde o goberno o máximo responsable deste proceso e do seu deseño foi o ministro para as rexións, Manuel Clavero Arévalo.

“Debo dicir que o meu obxectivo, desde o principio foi a favor de orientar o proceso cara á xeneralización do réxime das Autonomías e cara á ausencia dunha discriminación entre as Comunidades, pero sen ignorar que a conciencia autonómica non se daba por igual en todos os pobos de España (...) Outorgarlles poder político autónomo só ás comunidades máis prósperas do país tería forte contestación nas demais rexións de España (...)”

A propia idea de concibir a nación como un conglomerado formado por Cataluña, País Vasco e España, ofrecía un matiz federalista que diferenciaba aínda máis os devanditos territorios do resto de España (...) A miña posición desde o principio foi moi clara a favor de que os sistemas provisionais de autonomía se estendesen ás rexións que o desexasen”

CLAVERO ARÉVALO, M. *España, desde o centralismo ás Autonomías*. 1983

A Constitución establecía a posibilidade de que todas as rexións se converteran en Comunidades Autónomas. Cada unha delas rexeríase por un Estatuto de Autonomía e tería órganos lexislativos, elixidos por sufraxio universal (parlamentos autónomos) e órganos executivos (gobiernos autónomos). A excepción das “nacionalidades históricas”

coa excepción de Navarra, que se rexerá por un mecanismo especial partindo do seu peculiar sistema foral e de Andalucía que decidiu por referendo a construción da autonomía pola vía do artigo 151.

3.3. Os Estatutos de Autonomía.

Os estatutos de Autonomía contiñan as competencias e as institucións das Comunidades Autónomas. Os primeiros estatutos promulgados, como xa mencionamos antes, foron os de Cataluña e o País Vasco en 1979. Os estatutos de Galicia e Andalucía aprobáronse en 1981 e posteriormente entre 1982 e 1983, os do resto das 17 Comunidades Autónomas que se constituirían. En 1995 se regularon réximes autonómicos para as cidades de Ceuta e Melilla. O resultado de todo este labor significou a fin do estado centralista e o comezo dun proceso de transferencia de competencias do Estado ás Autonomías.

A autonomía implica un autogoberno político e non só administrativo. As institucións de goberno propias son: Asemblea lexislativa, Goberno autonómico e Tribunal Superior de Xustiza. Non dispoñen de poder xudicial propio dado que este é un poder único e independente.

As comunidades teñen unha certa autonomía financeira, podendo captar recursos económicos e establecer libremente o destino dos mesmos nos seus orzamentos. Hoxe a maioría dos recursos proceden de fondos cedidos polo Estado, agás no caso do País Vasco e Navarra que contan cun sistema de financiamento propio: o Concerto Económico, polo que teñen que entregar ao Estado unha cantidade anual, *o cupo*.

En definitiva, a Constitución non da unha solución única e pechada ao problema nacional e remite a leis posteriores o regulamento da organización do Estado. Este proceso aínda hoxe non concluíu e segue suscitando acaloradas loitas políticas. Pero o mais destacable é que o Estado Autonómico constitúe o intento histórico máis sólido e duradeiro de articular a integración das nacionalidades que existen en España.

3. 4. O Estatuto de Autonomía de Galicia.

O sentimento autonomista medrou rapidamente cando se abriu a posibilidade de incorporarse ao proceso preautonómico, alegando que xa fora aprobado un Estatuto o 28 de xuño de 1936 polas Cortes da República. A ausencia de institucións no exilio que fosen depositarias da legalidade histórica e a debilidade das forzas nacionalistas e autonomistas complicou p proceso, non aprobándose o Estatuto ata 1981.

Desde o poder central favoreceuse a reorganización da dereita e do centro político, incorporando a un gran número de alcaldes e concellais nomeados na etapa franquista que optaron pola solución reformista. Inicialmente eran pouco entusiastas da autonomía política xa que estaba afeitos a utilizar os mecanismos tradicionais de poder centralista (Deputacións provinciais, etc...)

AN-PG 1977

Pouco despois da morte de Franco as forzas nacionalistas organizaron en 1976 o Consello de Forzas Políticas Galegas (CFPG) promovido pola UPG, que se opuxo á reforma política e a calquera Estatuto de Autonomía, reclamando unha ruptura democrática e un proceso constituínte independente en Galicia. Defendían o establecemento dun goberno provisorio galego e o dereito á autodeterminación da nación galega (que coincidía coas reivindicacións que tamén realizaban, daquela, os partidos de esquerdas de ámbito estatal, como o PSOE e o PCE). Nos medios obreiros de Ferrol e Vigo tiña bastante influencia o Partido Comunista de Galicia en tanto que o PSOE era un partido inexistente nestes tempos. Ambos partidos, xunto con algúns sectores minoritarios do nacionalismo agrupados no POG (que sería logo *Esquerda Galega*) optaron, en cambio, por aceptar a Reforma de Suárez e consideraron conveniente apostar pola autonomía, nun proceso similar ao de Cataluña e o País Vasco.

Nas eleccións xerais de 1977 as forzas do centro (UCD, partido do goberno) e da dereita (AP) acadaron unha amplísima maioría en Galicia (24 dos 27 escanos e o PSOE 3), e a s forzas nacionalistas non lograron ningún representante nas Cortes do Estado.

Cando se estableceron os órganos preautonómicos foi designado primeiro presidente da Xunta de Galicia Antonio Rosón, que para lograr o máis amplo consenso, considerou conveniente incluír entre os redactores do borrador do estatuto a representantes das forzas extraparlamentarias. Formouse unha comisión de 16 membros que elaboraron o texto do Estatuto que se someteu a referendo en 1980. O si foi abafador pero nunca se chegara a unha participación tan baixa, cunha abstención media do 72% dos inscritos no censo, sendo máis elevada nas provincias do interior – 80% de abstención en Lugo, 79% en Ourense- e algo menor nas atlánticas – 60% na Coruña e 68% en Pontevedra-

Referéndo Estatuto de Autonomía de Galicia, decembro de 1980

	A Coruña		Lugo		Ourense		Pontevedra		Galicia	
	Númer o	%	Númer o	%	Númer o	%	Númer o	%	Número	%
Votos Sí	196.971	24,0	47.021	14,3	57.157	16,5	147.234	23,9	448.383	21,2
Votos Non	56.228	6,9	13.749	4,2	12.764	3,7	39.563	6,4	122.304	5,8
Brancos	12.065	1,5	3.115	1,0	2.931	0,9	10.348	1,7	28.459	1,4
Nulos	6.060	0,7	1.882	0,6	1.996	0,6	3.924	0,6	13.862	0,7
Total de	271.324	33,1	65.767	20,1	74.848	21,6	201.069	32,6	613.008	29,0
Votantes										
Abstencións	549.550	67,0	262.196	80,0	271.812	78,4	416.058	67,4	1.499.616	71,0
Electores	820.874	100	327.963	100	346.660	100	617.127	100	2.112.624	100

Fonte: La Voz de Galicia, 2-12-1980

As forzas nacionalistas non aceptaron o texto do Estatuto por consideralo insuficiente, promovendo o voto en contra o BN-PG e máis o PSG.

Cartel da campaña polo Estatuto Galego. 1980

O goberno da UCD tentara facer en Galicia un banco de probas dun esquema autonómico dual: auténticas autonomías políticas para Cataluña e o País Vasco, que tiñan uns nacionalismo fortes aos que había que contentar para que aceptasen o sistema; e simples descentralizacións administrativas disfrazadas de autonomía para o resto. Se Galicia, que era nacionalidade histórica, aceptaba, as demais rexións aceptarían tamén. O primeiro paso foi forzar a dimisión de Antonio Rosón, que foi substituído na presidencia da Xunta en xuño de 1979 por Xosé Quiroga.

Pero Galicia non aceptou. A reacción de protesta foi tan masiva e continuada que a situación quedou en punto morto ata que no verán de 1980 Adolfo Suárez comprendeu que tiña que recuar. O 29 de setembro UCD, PSOE, AP., PCG e PG asinaron en Santiago o chamado Pacto do Hostal, polo que Galicia tería

unha autonomía comparable á de Cataluña. En Madrid, as Cortes non demoraron agora a súa aprobación, e finalmente o Estatuto de Autonomía foi referendado polo pobo galego o 21 de decembro de 1980, como xa sinalamos antes.

O Estatuto establece para Galicia un modelo parlamentario de autogoberno; as institucións básicas do poder galego son o Parlamento de Galicia e a Xunta de Galicia. No Parlamento reside o poder lexislativo. Está formado por 75 deputados.

A Xunta de Galicia detenta o poder executivo e preside a administración autonómica. O seu presidente é elixido polo Parlamento (a diferenza do Estatuto de 1931, no que se propoñía que fose elixido directamente polos electores). Outras institucións autonómicas que se derivan do Estatuto son: Tribunal Superior de Xustiza, Valedor do Pobo, Consello de Contas e Consello da Cultura Galega.

O Estatuto non só establece un marco organizativo e institucional propio para Galicia senón que recolle no *Título Segundo* unha ampla relación de competencias:

- Ordenación do territorio.
- Obras Públicas (que non sexan de interese xeral do Estado)
- Instalacións de produción, distribución e transporte de enerxía eléctrica
- Pesca e marisqueo nas Rías.
- Fomento da cultura e da investigación.
- Promoción do ensino do galego.
- Regulamento e administración de todos os niveis de ensino
- Defensa dos valores culturais.

Estatuto de Autonomía de Galicia

Art.1:

1. Galicia, nacionalidade histórica, constitúese en Comunidade Autónoma para acceder ó seu autogoberno, de conformidade coa Constitución Española e co presente Estatuto, que é a súa norma institucional básica.

2. A Comunidade Autónoma, a través de institucións democráticas, asume como tarefa principal a defensa da identidade de Galicia e dos seus intereses, e a promoción da solidariedade entre todos cantos integran o pobo galego.

Art. 9: Os poderes da Comunidade Autónoma exércense a través do Parlamento, da Xunta e do seu Presidente.

Art. 10: Son funcións do Parlamento de Galicia as seguintes:

- a) Exercer a potestade lexislativa da Comunidade Autónoma. (...)
- d) Elixir de entre os seus membros o Presidente da Xunta de Galicia.
- e) Esixir, se é o caso, responsabilidade política á Xunta e ó seu Presidente.

Art 15.1: O Presidente dirixe e coordina a acción da Xunta e ostenta a representación da Comunidade Autónoma e a ordinaria do Estado en Galicia.

Art 16:

- 1. A Xunta é o órgano colexiado de Goberno de Galicia.
- 2. A Xunta de Galicia está composta polo Presidente, Vicepresidente ou Vicepresidentes, se é o caso, e mailos Conselleiros.

As primeiras eleccións autonómicas tiveron lugar o 20 de outubro de 1981. O reto maior deste primeiro goberno foi crear a administración autónoma. E para iso había que resolver unha cuestión previa, a da capitalidade da Comunidade Autónoma; malia

rexar a oposición das forzas vivas da Coruña durante 1982, a cámara decidiu por ampla maioría que a capital de Galicia fose Santiago de Compostela, onde estarían os poderes legislativo e executivo, se ben o cumio do poder xudicial galego seguiría na Coruña.

O 22 de novembro de 1979 foi aprobado por acordo maioritario da Comisión Constitucional e da delegación da Asemblea de Parlamentarios de Galicia un texto de estatuto de autonomía para Galicia. O acordo aínda que válido desde o punto de vista xurídico constitucional, resulta politicamente insuficiente para que o Estatuto obteña, no referendo correspondente, un apoio amplamente maioritario das forzas políticas para conseguir que se constitúa como norma fundamental para a convivencia e o entendemento dos galegos (...) A evolución dos acontecementos públicos desde aquela data (...) moveron aos partidos políticos asinantes, recollendo o sentir de amplos sectores do pobo galego conscientes da súa responsabilidade histórica, a manifestar a súa vontade política de emprender as accións conducentes a eliminar os obstáculos que actualmente existen para que se poida convocar en referendo (...)

Os principais obstáculos proveñen da existencia no actual texto dunha serie de presupostos que supoñen unha inseguridade en canto á ampliación do estatuto en termos de igualdade cos das outras dúas nacionalidades históricas (...)

Pacto do Hostal, Santiago de Compostela, 29 de setembro de 1980

4. CRISE ECONÓMICA E PACTOS DA MONCLOA.

Todo este delicado proceso político debía facerse nun contexto de profunda crise económica. A crise do petróleo de 1973 golpeara duramente a España e o paro e a inflación crecían alarmantemente. Para estabilizar a situación económica as principais forzas políticas asinaron en outubro de 1977 os Pactos da Moncloa, unha serie de medidas consensuadas para facer fronte ás graves dificultades económicas. O clima de consenso entre as principais forzas parlamentarias, permitiu abordar a difícil situación económica, tratando de evitar un incremento da conflictividade social.

O obxectivo era garantir a estabilidade para facer posible a transición democrática.

Asinaron os pactos a maioría das forzas parlamentarias: AP, UCD, PSOE, PCE...e os sindicatos UXT e CC OO.

Os dez líderes políticos que asinaron os Pactos da Moncloa. 1977

En 1977 a situación económica era desastrosa:

- nun país no que se importa o 66% da enerxía, a crise petrolífera de 1973 pasara desapercibida, é dicir os últimos gobernos de Franco non tomaron ningunha medida fronte ao barril de petróleo que pasou en doce meses de 1,63 a 14 dólares.

- as exportacións cobren o 45% das importacións, o país carece de recursos para manter os intercambios co exterior e perde 100 millóns de dólares diarios de reservas exteriores.
  - acumúlanse entre 1973 e 1977 14.000 millóns de dólares de débeda exterior, o que representa un importe superior ao triple das reservas de ouro e divisas do Banco de España.
  - a inflación está a niveis case latinoamericanos: del 20% de 1976 pasou a mediados de 1977 ao 44%, fronte ao 10% de promedio dos países da OCDE.
  - as empresas tiñan débedas de centos de miles de millóns de pesetas o que contribúe a que
    - o paro empeza un longo crecemento: 900.000 persoas das que só 300.000 reciben subsidio de desemprego. Acadou o 10% da poboación activa en 1979
- Os sectores mais afectados foron o industrial, a industria de bens de consumo, a siderurxia, a construción naval, os transportes e mais os servizos, especialmente a Banca. Tense caracterizado como un proceso de desindustrialización xa que diminuíu a porcentaxe de poboación ocupada neste sector e a participación da industria na Renda Nacional.

4.1. Causas da crise

Emigrante ou inmigrante?

sobre todo en:

- Externas.

O contexto internacional era de crise económica desde 1973 coa subida do prezo do petróleo, como xa dixemos antes. A partir de 1975 a economía española sufriu gravemente esta situación debido tamén a causas internas como a incerteza política e o atraso en adoptar medidas contra a crise.

- Internas:

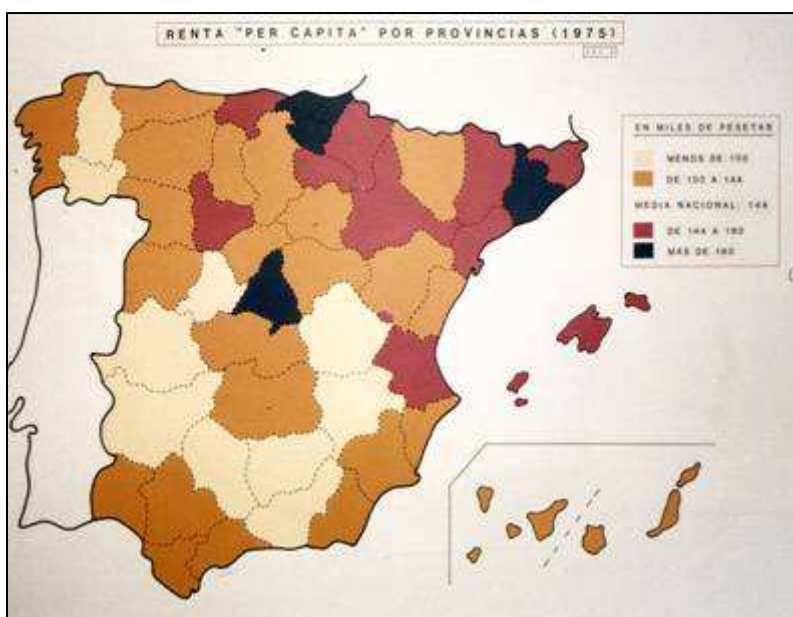
A. Factores políticos: A transición democrática non foi o clima máis propicio para resolver os graves problemas económicos, debido a:

- Escasa atención que se lle prestou á política económica por parte dos gobernos, xa que estaban máis preocupados pola transformación institucional.
- desconfianza dos empresarios (afeitos ao sistema franquista de privilexios) sobre a imprevisible evolución do país e que repercutiu na caída dos investimentos. As dúbidas dos empresarios centrábanse

- O mercado laboral e o papel que tería nel o Estado, os sindicatos de traballadores e as organizacións patronais.
- O funcionamento político, en concreto o papel dos partidos políticos de esquerdas que renacían despois de 40 anos e que política económica defenderían. Esta desconfianza non se disipou ata despois do truíño do PSOE en 1982, que impulsou unha política abertamente liberal.
- Como se articularían as relacións políticas e económicas de España con Europa e co resto do mundo. Os empresarios apoiaron a incorporación de España á Comunidade Europea (1986) e á OTAN (1982, confirmada por referendo en 1986).

B. Transición económica: A crise industrial foi máis grave en España que noutros países. Cando se inzou a crise (1973) o franquismo vivía un agónico final. Desde a morte de Carrero Blanco ningún ministro de Facenda, nin no final do franquismo nin durante a vacilante democracia inicial, se atreveu a tomar decisións económicas que fosen moi impopulares. Nos anos finais do franquismo, e considerando de maneira errada que a crise do petróleo era algo transitorio, o goberno decidiu non repercutir o prezo sobre os consumidores, senón que o Estado fíxose cargo do seu financiamento. O resultado foron enormes déficits na balanza por conta corrente que se mantiveron ata 1984. Finalmente houbo que repercutir o prezo da factura de petróleo no consumo. As consecuencias foron:

- Inflación (suba de prezos)
- Restricción da circulación monetaria (para tratar de controlar a inflación o Estado limitou os billetes en circulación) a suba dos tipos de xuro (intereses bancarios) que provocaron certa restrición do consumo.
- Dúas devaluacións (1976 e 1977) tratando de encarecer as importacións, favorecer as exportacións e restrinxir o consumo e a inflación.
- Estas medidas, tardías, non puideron evitar a caída dos investimentos, o estancamento do consumo interior e o aumento do paro que caracterizaría á economía española entre 1975 e 1984. Os Pactos da Moncloa tentaron, por primeira vez, dar unha resposta a esta crise económica.

C. Herdanza do franquismo: A industria que se desenvolvera durante o franquismo tiña graves deficiencias como resultado do antiliberalismo (desprezo do mercado e da competencia), o intervencionismo, desconfianza ante o espírito científico, a defensa dos intereses das oligarquías amparadas polo

poder político e unha política enerxética caótica; entre os defectos cabe citar:

- Unha especialización excesiva en industrias tradicionais (têxtil, siderurxia, construción naval, minería,...)con tecnoloxía atrasada e que precisaban moita man de obra.

- Un baixo nivel de competitividade debido á tradicional política proteccionista, o elevado grao de concentración (monopolios) e, en certa medida a escasa mobilidade laboral (dificultades para despedir aos traballadores) con cadros de persoal sobredimensionados nalgúns empresas.
- Ausencia de investigacións e por tanto, cunha elevada dependencia de tecnoloxía estranxeira e case nula autonomía técnica.
- Forte dependencia enerxética (o consumo de petróleo por unidade de produción era superior á media europea)
- As industrias tiñan unha elevada dependencia do crédito, polo que eran moi vulnerables ao producirse unha suba dos tipos de xuro.

5. OS PACTOS DA MONCLOA. 1977

Para poder facer fronte aos problemas económicos era imprescindible un entendemento entre o goberno e as principais forzas da oposición, da mesma forma que se iniciaba a política de consenso. Os Pactos da Moncloa, asinados en outubro de 1977 contiñan unha serie de acordos para a reforma e saneamento da economía e un programa de actuación.

Os obxectivos eran reducir a inflación e a posta en práctica don conxunto de reformas para repartir equitativamente os custos da crise. Para controlar os prezos, ademais de depreciar a peseta, deseñouse unha nova estratexia de control do gasto público, acordouse un programa para racionalizar o consumo de enerxía e pactouse unha moderación salarial. Os asinantes comprometéronse a apoiar unha reforma fiscal e un novo marco de relacións laborais, e unha serie de medidas para axilizar a contratación temporal.

Tamén se procedeu a unha **reforma tributaria** para acometer a modernización da estrutura fiscal española, tantas veces atrasada. En 1978 entrou en vigor o Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas (IRPF) co que o imposto sobre o traballo que só pagaban os asalariados estendíase a todas as rendas. Cun atraso de case un século, España incorporouse á estrutura tributaria dos países desenvolvidos do seu entorno e puido sentar as bases para a construción do Estado de benestar.

Tamén acometeuse unha reforma da **Seguridade Social** e un incremento do seu financiamento público, que permitiu a extensión do seguro de desemprego e un incremento das pensións de xubilación.

Bar en Galicia. C.Bosch

Loita contra a inflación	Política de reformas
Política monetaria restrictiva	Reforma do presuposto e control da Seguridade Social
Redución do gasto público	Reforma fiscal
Devaluación da peseta	Modernización do sistema financeiro
Crecemento moderado dos salarios	Novo marco de relacións laborais

Os pactos da Moncloa de 1977

“ Reunidos no pazo de La Moncloa, os representantes dos diversos partidos políticos, con representación parlamentaria, con presidente do Goberno e outros membros deste, aos efectos de coñecer e examinar como primeiro punto da orde do día o programa de saneamento e reforma económica (...)

Un primeiro aspecto sobre o que se alcanzou unha base de entendemento foi no diagnóstico da situación económica do país, cualificada como grave debido á confluencia de diversas crises. A coincidencia neste diagnóstico debe servir, a xuízo dos reunidos, de base para adoptar as medidas que, dentro do marco dunha economía de mercado, resultan imprescindibles para sanear e reformar a actividade económica e que poidan permitir a superación e conseguinte relanzamento.

Foi motivo de especial consenso a necesidade de que os custos derivados da superación da crise sexan soportados equitativamente polos distintos grupos sociais, así como a esixencia da democratización efectiva do sistema político e económico que iso haberá de comportar para a súa aceptación polo conxunto da sociedade”

Pactos da Moncloa. Presidencia de Goberno. Madrid. 1977

OPINIÓNS SOBRE A TRANSICIÓN ESPAÑOLA

«Hai algo que os españois nunca agradeceremos suficientemente a Franco: o terno dado, coa súa desaparición, unha enorme sensación de liberdade.

Eso é o máis importante destes dez longuísimos anos transcorridos desde entón. E que conste que non foron uns anos fáciles. Como se os españois tivesemos a culpa de algo, a morte de Franco coincidiu cunha dura crise económica internacional, na que cada país pechou filas para saír do apuro. Coñecemos as súas secuelas: paro crecente, reconversión industrial, cambio tecnolóxico acelerado, dureza das condicións de entrada na CEE.

Pero pagou a pena. E se alguén o dubida, aí van uns cantos datos para desmemoriados. Hai só dez anos, neste país non se podía dicir o que se pensaba, a risco de perder a liberdade. Non se podía facer uso lexítimo do idioma catalán, do vasco ou do galego sen ser perseguido. Non se podía disentir, nin opinar nin crer. Pero tampouco se podía pisar a herba dos parques públicos, divertirse nas festas colectivas recobradas nin ler os libros que un quería.

E nada disto é unha esaxeración.(...) Por isto temos unha débeda coas xoves xeracións que non coñeceron a privación da liberdade, con esas que non poden crer que son inventadas aquelas historias de flechas y pelayos, de emblemas do Auxilio Social, de detencións na rúa por ter feito un chiste sobre o Xefe do Estado. Temos a débeda de conseguir que todo aquilo sexa irrepetible.

Diez años sin Franco. Desatado y bien desatado. Extra de El Periódico, 1985

«O ambiguo legado da transición consiste en que a democracia goza entre os españois de máis consistente e elevada lexitimidade que nunca e, á vez, a política sofre o mesmo rexeitamento de sempre. O aire que entón se impediu correr polos espazos da política viciouse ata o punto de volverse, durante os últimos anos, irrespirable. A política española necesita romper os estreitos límites en que a transición por arriba acabou por pechala. Recuperar, non a lexitimidade da democracia, que ninguén discute, senón o prestixio da política é quizais a maior conta que deixaron pendente os anos da transición.»

Santos Juliá, en *Memoria de la Transición*, El País, 1995